

دانشگاه صنعتی اصفهان
دانشکده کشاورزی

کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان
تاسیس ۱۳۵۲

۱۳۸۱ / ۴ / ۲۰

بررسی فعالیتها و عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزی مرغداران استان
تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی

رضاصفوری شالی

استاد راهنما

دکتر امیر مظفر امینی

۱۳۸۰

۳۷۱۱۳

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

«فهرست مطالب»

صفحه

عنوان

فهرست مطالب..... شش

چکیده

فصل اول

۱-۱- مروری بر مطالعات انجام شده پیرامون موضوع تحقیق:..... ۱

۱-۱-۱- منابع خارجی..... ۱

۱-۱-۲- منابع داخلی:..... ۵

۲-۱- سیر تاریخی و فلسفه پیدایش شرکتهای تعاونی..... ۱۱

۱-۲-۱- سیر تاریخی تعاونیهای کشاورزی در جهان و ایران..... ۱۶

۲-۲-۱- سیر تاریخی صنعت مرغداری در ایران..... ۳۱

۳-۱- اهمیت موضوع و اهداف آن..... ۳۳

۴-۱- فرضیه یا فرضیه‌های مورد آزمایش..... ۳۴

۵-۱- محتوای فصل‌های بعدی..... ۳۵

فصل دوم

۱-۲- تعریف و مختصات تعاون..... ۳۶

۲-۲- چارچوب نظری تحقیق..... ۳۹

۱-۲-۲- عوامل درون سازمانی..... ۴۰

۲-۲-۲- عوامل برون سازمانی..... ۶۰

۳-۲-۲- عامل ساختاری و فراسازمانی..... ۶۲

۳-۲- کارکرد شرکتهای تعاونی..... ۶۵

۱-۳-۲- کارکرد عام و مشترک:..... ۶۵

۲-۳-۲- کارکرد خاص و ویژه هر نوع تعاونی (با تاکید بر تعاونیهای کشاورزی)..... ۶۵

شش

۶۷ ۴-۲- ارکان شرکتهای تعاونی کشاورزی

۶۷ ۲-۴-۱- مجامع عمومی

۷۱ ۲-۴-۲- هیأت مدیره

۷۳ ۲-۴-۳- بازرس یا بازرسان

فصل سوم

۷۵ ۳-۱- روش تحقیق

۷۶ ۳-۱-۱- روش پیمایش

۷۷ ۳-۱-۲- روش اسنادی

۷۷ ۳-۲- جامعه آماری

۸۰ ۳-۳- واحد تحلیل

۸۱ ۳-۳-۱- واحد تحلیل فرد (عضو)

۸۱ ۳-۴- جمع آوری اطلاعات

۸۱ ۳-۴-۱- ابزار جمع آوری اطلاعات

۸۲ ۳-۴-۲- شیوه و موقعیت جمع آوری اطلاعات

۸۲ ۳-۵- شاخص سازی

۸۳ ۳-۵-۱- نحوه طبقه بندی

۸۶ ۳-۶- تعاریف نظری و عملی متغیرهای تحقیق

۸۶ ۳-۶-۱- متغیرهای مستقل

۸۹ ۳-۶-۲- متغیر وابسته

۸۹ ۳-۷- مقیاسهای سنجش بکار برده شده در این تحقیق

۹۰ ۳-۸- اعتبار و روایی

۹۰ ۳-۸-۱- اعتبار

۹۴ ۳-۸-۲- روایی

۹-۳- تجزیه و تحلیل اطلاعات	۹۶
۱-۹-۳- تجزیه و تحلیل یک بعدی	۹۶
۲-۹-۳- تجزیه و تحلیل دو بعدی (جداول توافقی)	۹۷
۳-۹-۳- آزمونهای آماری:	۹۷
۱۰-۳- موانع و محدودیتهای تحقیق	۱۰۰

فصل چهارم

۱-۴- جداول یک بعدی و نمودار	۱۰۳
۱-۱-۴- مشخصات عمومی اعضای شرکتهای تعاونی	۱۰۳
۲-۱-۴- نظرات اعضای شرکتهای تعاونی در مورد عملکرد و ضرورت فعالیت آنها	۱۱۵
۳-۱-۴- چگونگی صرف سود سهام	۱۱۸
۲-۴- آزمون فرضیات	۱۳۳
۳-۴- رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر برای طراحی مدل تبیینی میزان موفقیت تعاونیها	۱۴۳

فصل پنجم

"نتایج و پیشنهادات"	۱۴۸
۱-۵- نتایج تحقیق	۱۴۸
۱-۱-۵- نتایج تئوریک	۱۴۸
۲-۱-۵- نتایج تجربی	۱۵۳
۲-۵- پیشنهادات	۱۵۸

پیوستها

پیوست ۱ - مشخصات عمومی شرکتهای تعاونی	۱۶۲
پیوست ۲ - کد بوک پرسشنامهها	۱۶۷
پیوست ۳ - نمونه پرسشنامهها	۱۷۰
پیوست ۴ - خروجیهای کامپیوتری	۱۸۲
منابع	۲۰۹
چکیده انگلیسی	۲۱۶

«فهرست جداول»

عنوان

صفحه

جدول شماره ۱-۱ - وضعیت جهانی تعاونی‌های کشاورزی در ۴۷ کشور مورد مطالعه	۱۷
جدول شماره ۱-۲ - مشخصات تعاونی‌های کشاورزی در تعدادی از کشورهای آسیایی در سالهای ۹۴-۱۹۹۳	۱۸
جدول شماره ۱-۳ - آمار تعداد شرکت‌های تعاونی موجود در کشور در پایان سال ۱۳۴۰	۲۱
جدول شماره ۱-۴ - تحولات آماری شرکتهای تعاونی کشور برحسب گروههای سه گانه از سالهای ۱۳۴۹-۱۳۴۰	۲۳
جدول شماره ۱-۵ - آمار تعداد شرکتهای و تعداد اعضا و میزان سرمایه شرکتهای تعاونی طی ۱۳۵۶-۱۳۵۰	۲۶
جدول شماره ۱-۶ - آمار تعداد اعضا و میزان سرمایه شرکتهای تعاونی کشور طی سالهای ۱۳۶۷-۱۳۵۸	۲۸
جدول شماره ۱-۷ - مشخصات عمومی و انواع شرکتهای تعاونی کشاورزی در پایان اسفند ۷۷	۳۱
جدول شماره ۱-۳ - نام و تعداد اعضای عادی و هیأت مدیره و مدیر عامل تعاونیهای مورد مطالعه	۷۸
جدول شماره ۲-۳ - نمایش مدل تحقیق و فرآیند مرحله‌ای ساخت و مفاهیم شاخص‌های تحقیق (عوامل درون سازمانی)	۸۵
جدول شماره ۳-۳ - محاسبه تحلیل عامل برای شناخت مشکلات شرکتهای تعاونی مرغداران از دید اعضای عادی شرکت	۹۳
جدول شماره ۳-۴ - میزان آلفا بدست آمده برای مفاهیم	۹۶
جدول شماره ۱-۴ - توزیع فراوانی سن پاسخگویان	۱۰۴
جدول شماره ۲-۴ - توزیع فراوانی میزان تحصیلات پاسخگویان	۱۰۵
جدول شماره ۳-۴ - توزیع فراوانی رشته تحصیلی پاسخگویان	۱۰۷
جدول شماره ۴-۴ - توزیع فراوانی سابقه عضویت پاسخگویان در شرکتهای تعاونی	۱۰۹
جدول شماره ۵-۴ - توزیع فراوانی مقدار سرمایه اعضا در بدو عضویت	۱۱۱
جدول شماره ۶-۴ - توزیع فراوانی مقدار سرمایه اعضا در حال حاضر	۱۱۲
جدول شماره ۷-۴ - توزیع فراوانی ظرفیت جوجه ریزی اعضا در هر نوبت	۱۱۴
جدول شماره ۸-۴ - توزیع فراوانی عملکرد شرکت نسبت به گذشته	۱۱۵
جدول شماره ۹-۴ - توزیع فراوانی ضرورت فعالیت شرکت با توجه به عملکرد آن	۱۱۷

- جدول شماره ۴-۱۰- توزیع فراوانی چگونگی صرف سود سهام شرکت از دید اعضای عادی. ۱۱۹
- جدول شماره ۴-۱۱- نحوه مصرف سود در هفت تعاونی مورد علاقه. ۱۲۰
- جدول شماره ۴-۱۲- توزیع فراوانی میزان شناخت کلی اعضای تعاونی از اصول تعاون. ۱۲۲
- جدول شماره ۴-۱۳- توزیع فراوانی میزان مشارکت اعضای تعاونی. ۱۲۶
- جدول شماره ۴-۱۴- توزیع فراوانی میزان موفقیت شرکت از دید اعضای و هیأت مدیره تعاونی. ۱۲۸
- جدول شماره ۴-۱۵- توزیع فراوانی میزان برخورداری اعضای عادی و هیأت مدیره از آموزش. ۱۳۰
- جدول شماره ۴-۱۶- توزیع فراوانی میزان تخصص هیأت مدیره. ۱۳۲
- جدول شماره ۴-۱۷- نمایش توزیع فراوانی میزان رابطه بین شناخت اعضای از اصول تعاون و مشارکت. ۱۳۳
- جدول شماره ۴-۱۸- نمایش توزیع فراوانی میزان رابطه بین شناخت اعضای از اصول تعاونی و موفقیت شرکت. ۱۳۴
- جدول شماره ۴-۱۹- نمایش توزیع فراوانی میزان رابطه بین مشارکت اعضای و موفقیت شرکت. ۱۳۵
- جدول شماره ۴-۲۰- نمایش توزیع فراوانی میزان رابطه بین تخصص هیأت مدیره و موفقیت شرکت. ۱۳۶
- جدول شماره ۴-۲۱- نمایش توزیع فراوانی میزان رابطه بین آموزش اعضای و موفقیت شرکت. ۱۳۷
- جدول شماره ۴-۲۲- نمایش میزان همبستگی پیرسون مفهوم موفقیت با سایر مفاهیم تحقیق. ۱۳۸
- جدول شماره ۴-۲۳- آزمون آنالیز واریانس یکطرفه نمایش تفاوت میانگین نمره موفقیت (از دید اعضای عادی و هیأت مدیره) براساس گروه‌بندی هر یک از تعاونیها. ۱۳۹
- جدول شماره ۴-۲۴- آزمون آنالیز واریانس یکطرفه نمایش تفاوت میانگین نمره مشارکت (از دید اعضای عادی و هیأت مدیره) براساس گروه‌بندی هر یک از تعاونیها. ۱۴۰
- جدول شماره ۴-۲۵- آزمون آنالیز واریانس یکطرفه نمایش تفاوت میانگین نمره آموزش (از دید اعضای عادی و هیأت مدیره) براساس گروه‌بندی هر یک از تعاونیها. ۱۴۱
- جدول شماره ۴-۲۶- آزمون ناپارامتریک کندال W نمایش میانگین نمره وجود شرکت تعاونی و نتایج حاصل از آن. ۱۴۲
- جدول شماره ۴-۲۷- رگرسیون چند متغیره برای شناسایی عوامل مؤثر بر میزان موفقیت تعاونیها. ۱۴۳
- جدول شماره ۴-۲۸- رگرسیون چند متغیره برای شناسایی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اعضای در امور تعاونی. ۱۴۵
- جدول شماره ۴-۲۹- رگرسیون چند متغیره برای شناسایی میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم عوامل بر روی موفقیت تعاونیها. ۱۴۷

«فهرست نمودارها»

عنوان

صفحه

نمودار شماره ۱-۲- (مدل) شناخت عوامل مؤثر بر موفقیت شرکتهای تعاونی مورد مطالعه	۶۴
نمودار شماره ۱-۴- نمایش درصد فراوانی سن اعضای عادی و هیأت مدیره	۱۰۴
نمودار شماره ۲-۴- نمایش درصد فراوانی تحصیلات اعضای عادی و هیأت مدیره	۱۰۶
نمودار شماره ۳-۴- نمایش درصد فراوانی رشته تحصیلی پاسخگویان	۱۰۸
نمودار شماره ۴-۴- نمایش درصد فراوانی سابقه عضویت پاسخگویان در شرکتهای تعاونی	۱۱۰
نمودار شماره ۵-۴- نمایش مقدار سرمایه اعضاء در بدو عضویت	۱۱۱
نمودار شماره ۶-۴- نمایش مقدار سرمایه اعضاء در حال حاضر	۱۱۳
نمودار شماره ۷-۴- نمایش فراوانی ظرفیت جوجه‌ریزی اعضاء در هر نوبت	۱۱۴
نمودار شماره ۸-۴- نمایش درصد فراوانی عملکرد شرت نسبت به گذشته	۱۱۶
نمودار شماره ۹-۴- نمایش درصد فراوانی ضرورت فعالیت شرکت با توجه به عملکرد آن	۱۱۷
نمودار شماره ۱۰-۴- نمایش درصد فراوانی میزان شناخت اعضاء تعاون از اصول تعاون	۱۲۳
نمودار شماره ۱۱-۴- نمایش درصد فراوانی میزان مشارکت اعضاء تعاونی	۱۲۵
نمودار شماره ۱۲-۴- نمایش درصد فراوانی میزان موفقیت شرکت از دید اعضاء عادی و هیأت مدیره	۱۲۸
نمودار شماره ۱۳-۴- نمایش درصد فراوانی برخورداری اعضاء عادی و هیأت مدیره از آموزش	۱۳۰
نمودار شماره ۱۴-۴- نمایش درصد فراوانی میزان تخصص هیأت مدیره	۱۳۲
نمودار شماره ۱۵-۴- دیاگرام مسیر برای نمایش چگونگی تأثیر متغیرهای مستقل بر میزان موفقیت تعاونی	۱۴۶

مرکز تحقیقات و آموزش تعاونی ایران
تهران - خیابان ولیعصر - پلاک ۱۱۱

چکیده:

هدف کلی این تحقیق بررسی فعالیتها و عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزی مرغداران استان تهران می باشد. برای شناسایی این موضوع از دو روش اسنادی و میدانی استفاده شد. لازم به ذکر است که پس از تهیه کلیات و چارچوب نظری تحقیق، برای کسب اطلاعات لازم از شرکتهای تعاونی مرغداران اقدام به انجام عملیات میدانی شد. بطور کلی سه نوع پرسشنامه برای انجام این تحقیق تهیه شد. پرسشنامه نخست درباره مشخصات عمومی شرکتها بود که از هر تعاونی یک پرسشنامه تکمیل گردید. در پرسشنامه شماره دو از اعضای عادی شرکتهای تعاونی نظرخواهی شد. پرسشنامه شماره سه نظرخواهی از مدیران عامل و هیأت مدیره شرکتهای تعاونی را شامل می شد. پس از تکمیل پرسشنامه ها برای تجزیه و تحلیل داده ها از مجموعه نرم افزار SPSS تحت Windows استفاده گردید. آزمونهای آماری (تحلیل عامل و ضریب آلفا) نشان داد که این پژوهش از اعتبار سازه و روایی بالایی برخوردار است.

آزمون فرضیات تحقیق نشان داد "هر چه میزان شناخت اعضا از اصول تعاونی بالاتر باشد، میزان مشارکت آنها در امور شرکت بالاتر است و در نتیجه میزان موفقیت تعاونی افزایش می یابد"، "هر چه میزان تخصص هیأت مدیره بیشتر و میزان آموزش اعضا در امور تعاونی بیشتر باشد، میزان موفقیت شرکت بالاتر است". ضریب همبستگی پرسون نیز نشان می دهد که "بین مشارکت، تخصص و آموزش اعضا با موفقیت شرکت رابطه معنادار مستقیم و مثبت وجود دارد". ضمناً نحوه مصرف سود در تعاونیهای مورد مطالعه بر طبق اساسنامه شرکتهای نبوده است.

سایر یافته های تحقیق به شرح زیر می باشد: "میزان بهره مندی اعضا از آموزش" "مشارکت اعضا در امور تعاونی"، "تخصص هیأت مدیره" و "شناخت اعضا از اصول تعاونی" در شرکتهای مورد مطالعه پایین باشد "میزان موفقیت" این شرکتها نیز پایین تر است. با استفاده آنالیز واریانس یکطرفه مشخص شد که در این میان، تعاونیهای شهریار و رودهن کمترین موفقیت را داشته و تعاونی استان تهران در مقایسه با سایرین وضعیت بهتری را از لحاظ موفقیت داشته است. نتایج دیاگرام مسیر نشان می دهد که چهار متغیر فوق الذکر به طور مستقیم بر موفقیت تعاونیها تأثیر می گذارد. علاوه بر آن دو متغیر "میزان بهره مندی اعضا از آموزش" و "شناخت اعضا از اصول تعاونی" از طریق متغیر رابط (میزان مشارکت اعضا در امور تعاونی) بر متغیر وابسته نهایی (موفقیت تعاونی) تأثیر می گذارند. بطور کلی می توان گفت، برای بالا بردن کارایی و توسعه تعاونیها، پیش از هر چیزی باید به امر آموزش اعضا در دو سطح عمومی و تخصصی همت گماشت.

فصل اول

"مقدمه"

۱-۱- مروری بر مطالعات انجام شده پیرامون موضوع تحقیق:

در ابتدای این بخش باید یاد آور شد که در مورد تعاونیهای کشاورزی و همچنین بخش مرغداری بصورت مجزا تحقیقات و مطالعات مختلفی انجام گرفته است، که هر یک از آنها به جنبه‌های متفاوت اشاره کرده‌اند. اما در مورد موضوع مورد مطالعه ما "بررسی فعالیتها و عملکرد شرکتهای تعاونی کشاورزی مرغداران گوهشتی" پژوهش خاصی انجام نگرفته است و اغلب بررسی‌هایی هم که توسط سازمانهای متبوع به عمل آمده در حد تهیه گزارشهای چند صفحه‌ای در صیغی می باشد و در آنها به جنبه علمی و تحقیقاتی و رابطه علت و معلولی پرداخته نشده است. به همین جهت سعی شده است که به منابع و تحقیقاتی علمی و نزدیک به موضوع مورد مطالعه در دو زمینه تعاونیهای کشاورزی و صنعت مرغداری اشاره شود تا در نهایت با تلفیق پیشنهادات آنها بتوان به نتایج در خور توجهی رسید.

۱-۱-۱- منابع خارجی

- آقای شارما، جی. کی (1989) مدیر منطقه‌ای وقت اتحادیه بین‌المللی تعاونی (I.C.A) در گزارش "مشکلات و سیاستهای تعاونی کشاورزی" به موانع پیشرفت تعاونیهای کشاورزی اشاره نموده و راه‌حلهای مناسب که توسط تعاونیها و دولت جهت رفع مشکلات لازم است، انجام شود را ارائه می‌نماید.

از عمده مشکلات مورد اشاره آقای شارما مربوط می‌شود به تشکیلات، سازماندهی، مدیریت، سرمایه، روابط بین تعاونیها، خودگردانی، برابری اعضاء در رابطه با کلیه عایدات و منافع و اهمیت اصول و مقررات

تعاونیها. بعلاوه آقای شارما نقش دولت در حمایت از تعاونیها را مورد توجه قرار داده است و متذکر می‌شود که تعاونیهای بخش کشاورزی و دولت به یکدیگر نیازمند بوده و برای رسیدن به اهداف ملی بایست با همدیگر همکاری نمایند. آقای شارما در پایان توصیه نموده است برنامه‌های سراسری (ملی) و جامع تعاونیهای کشاورزی تنظیم و به اجرا گذاشته شود. برخورد دولت با تعاونیها باید، برخورد با یک سیستم باشد نه برخورد با مؤسسات، او همچنان اضافه می‌نماید تعاونیها باید در حفظ اصول نهضت جهانی تعاون کوشیده و از مقررات مربوطه عدول نمایند.

- آقای فوتوگامی (1989) در مقاله "عملکرد تعاونیهای کشاورزی در ژاپن" به اهمیت نقش اعضای در تعاونیهای کشاورزی تأکید می‌کند و بیان می‌دارد که هیچ دولتی موفق به ایجاد روحیه مالکیت، انگیزه کار و روح تعاونی در بین کشاورزان نخواهد بود. این خصوصیات را باید تعاونی برای انجام یک فعالیت سالم بوجود بیاورد و در ادامه اشاره می‌نماید: که تعاونیهای کشاورزی هرگز نباید از ذائقه مصرف‌کنندگان غافل شوند و باید برنامه‌های کشاورزی خود را براساس نیاز و علاقه مصرف‌کنندگان تنظیم نمایند.

از عوامل مهمی که در وضعیت تعاونیهای کشاورزی دخالت دارد تغییرات وسیع اقتصادی است، مخصوصاً در زمینه آزادی تجارت و باز کردن بازار کشاورزی به روی محصولات خارجی می‌باشد. این امر به دلیل عدم توانایی کشاورزان ژاپنی برای مقابله با سایر کشورها زبانهایی به دنبال خواهد داشت. اوضاع مذکور موجب شده است که تعاونیهای کشاورزی بسیار جدی موضوع را مورد بررسی قرار داده و چاره‌اندیشی نماید. یکی از نتایج این برخورد و چاره‌اندیشی، طرح اتحادیه مرکزی تعاونی کشاورزی با عنوان "استراتژی تعاونیهای کشاورزی در قرن بیست و یکم" است. گزارش تحلیلی فوق ابتدا به عوامل مهم تغییرات اقتصادی به شرح زیر اشاره نموده است: بین‌المللی کردن، کاهش محدودیت‌ها و مقررات، مسئله افزایش متوسط بین جمعیت شاغل در بخش کشاورزی و شبکه‌ای کردن فعالیتهای بخش کشاورزی.

از نکات بسیار جالب دیگری که آقای فوتوگامی مطرح می‌سازد استراتژی پایه است بدین معنی که اعضای تعاونیهای کشاورزی را در کارهای فوق برنامه نیز متشکل نمائیم تا در زمینه‌های مورد علاقه و مرتبط با نیازهای تعاونی و جامعه خودشان فعالیت نمایند، به علاوه ایجاد صنایع جنبی مانند صنایع تبدیلی در جوامع روستایی برای تکمیل تر نمودن زنجیره نیازمندیها و برآوردن حداکثر نیازمندیها توسط امکانات بالقوه گروهها و جوامع روستایی. [۱]

- در نشریه شماره ۳ سال ۱۹۹۴، اتحادیه بین‌المللی تعاون گزارشی با عنوان "تعاونیهای جدید در بخش

